

ТЕОРІЯ ТА МЕТОДИКА НАВЧАННЯ

УДК 37.01

DOI <https://doi.org/10.5281/zenodo.14774369>

**Міжкультурна компетенція у підготовці майбутніх вчителів англійської
МОВИ**

Бутова Віра Олександрівна

кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри іноземних мов та методики викладання Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка, Сумська обл., м. Глухів, вул. Київська 24, 41400, Україна, <https://orcid.org/0000-0002-6497-7182>

Прийнято: 16.01.2025 | Опубліковано: 29.01.2025

***Анотація.** Метою статті є аналіз формування та використання міжкультурної компетентності для майбутніх вчителів англійської мови, підходів до її використання на заняттях зі студентами англійської спеціальності та аналіз результативності такої навчальної діяльності. **Методи дослідження.** В процесі написання статті було використано основні загальнонаукові та лінгвістичні методи: дедуція та індукція – для опрацювання теоретичного та фактичного матеріалу; описовий – для узагальнення наукових положень з досліджуваної проблеми; науковий аналіз – для дослідження особливостей формування та ефективності застосування міжкультурної компетенції майбутніх вчителів англійської мови; елементи лінгвістичного підходу – для характеристики практичних завдань на формування та підтвердження ефективності застосування міжкультурної*

*компетенції студентів закладів вищої освіти. **Результати дослідження.** Було досліджено використання міжкультурної компетенції в навчальному процесі, зокрема, для викладання практичного курсу англійської мови та курсу «Навички 21 століття для студентів закладів вищої освіти». Стаття обґрунтовує доцільність формування та використання міжкультурної компетенції у процесі викладання практичного курсу англійської мови курсу «Навички 21 століття для студентів закладів вищої освіти». Наголошено на важливості такої компоненти навчання з метою розвитку загальноосвітніх компетентностей студентів та досягненні ними кращого розуміння навчального матеріалу в загальному навчальному контексті і раціонального використання у навчальній та мвйбутній професійей діяльності. **Висновки.** Проаналізовані теоретичні джерела щодо формування та використання міжкультурної компетентності для майбутніх вчителів англійської мови засвідчили, що проблема є достатньо дослідженою в різних аспектах. При цьому, системність її застосування в освітньому процесі є необґрунтовано недостатньою, адже сучасна освіта має на меті створення умов навчання для підготовки всебічно розвиненої особистості майбутнього вчителя англійської мови. Процес формування та використання міжкультурної компетентності може стати корисним доповненням до традиційних видів навчальної діяльності студентів, коли вона стає як метою, так і інструментом навчання.*

Ключові слова: міжкультурна компетентність, студенти ЗВО, навчання англійської мови, мовні завдання.

Intercultural competence in training future English teachers

Butova Vira Oleksandrivna

Candidate of Pedagogical Sciences, senior lecturer of Foreign Languages and Teaching Methods Chair of Oleksandr Dovzhenko Hlukhiv National Pedagogical University, Sumy Region, Hlukhiv, Kyivs'ka Street 24, 41400, Ukraine, <https://orcid.org/0000-0002-6497-7182>

***Abstract.** The purpose of the article was to analyse forming and applying the intercultural competence for the future English teachers, approaches to its use in classes with students of the English specialty and analysis of the effectiveness of such educational activities. **Research methods.** In the process of writing the article, the main general scientific and linguistic methods were used: deduction and induction – to process the theoretical and practical material; descriptive one – to generalize the scientific provisions on the problem under study; scientific analysis – to study the features of forming and effectiveness of applying the intercultural competence of the future English teachers; elements of the linguistic approach – to characterize the practical assignments for forming and confirming the effectiveness of applying the intercultural competence of higher education institutions students. **Research results.** Applying the intercultural competence in the educational process was investigated, in particular, for teaching the practical English course and the course “The 21st century skills for higher education institutions students”. The article justifies the feasibility of forming and applying the intercultural competence in the process of teaching the practical English course and the course “The 21st century skills for higher education institutions students”. The importance of such a component of training was emphasized in order to develop students’ general educational competencies and achieve the better*

*understanding of the educational material in the general educational context and rational applying in their educational and future professional activities. **Conclusions.** The analysed theoretical sources on forming and applying the intercultural competence for the future English teachers showed that the problem was sufficiently researched in various aspects. At the same time, the systematicity of its applying in the educational process is unreasonably insufficient, because the modern education is aimed at creating the learning conditions for training the comprehensively developed personality of the future English teacher. The process of forming and applying the intercultural competence can be a useful addition to the traditional types of students' educational activities, when it becomes both a goal and a learning tool.*

***Keywords:** intercultural competence, higher education students, English language teaching, language assignments.*

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими чи практичними завданнями (Вступ). Здатність розуміти один одного, не зважаючи на всі типи культурних бар'єрів є фундаментальною передумовою для того, щоб наше різноманітне демократичне суспільство успішно функціонувало. Як показують поточні події, існує нагальна потреба в узгоджених зусиль для розвитку необхідних установок, навичок і знань, які б могли сприяти розвитку міжкультурної компетентності в повсякденній практиці викладання та навчання, щоб майбутні покоління могли брати участь у зростаючому глобальному та складному середовищі. Тим більше, що міжкультурна комунікація вирішує цілу низку проблем, з якими стикається наше суспільство: стереотипи, дискримінація, усі форми расизму тощо, які загострюються в часи економічних чи політичних проблем.

Аналіз останніх досліджень і публікацій (Огляд літератури). Діалог представників різних культур передбачає рівноправність, визнання учасниками

права на іншу систему світогляду та її рівноправність і є спрямованим на розширення культурного світогляду, засвоєння цінностей, набуття емоційного досвіду. Достатнє володіння мовним матеріалом є однією з передумов успішного спілкування з представниками різних культур. Міжкультурна компетенція передусім розглядається науковцями у світлі теорії і практики іншомовної освіти, залишаючи при цьому малодослідженими психолого-педагогічні аспекти [16].

При цьому дослідники наголошують на важливості володіння на високому рівні як рідною, так і іноземною мовами. Розуміння ролі української та англійської мов і знання культури обох країн полегшує комунікацію, сприяє співпраці із представниками інших культур у навчальному середовищі. Різноманітні методи опрацювання навчального матеріалу уможливають моделювання соціокультурного простору для співвіднесення опанованого матеріалу із сучасними подіями та культурами, що складає процес формування міжкультурної мовної комунікації для її розвитку та вдосконалення. В процесі міжкультурного спілкування важливо дотримуватися принципів взаємоповаги, толерантного ставлення до культурних відмінностей, подолання культурних бар'єрів [15].

Науковці визначають та аналізують крос-культурних фактори і вивчають способи проявів культурної вразливості у відповідних професійних сферах на теоретичному та практичному рівнях для їх уникнення або мінімізації. Пропонуються також способи розвитку навички міжкультурної комунікації із застосуванням методів лінгвістичної та культурної антропології, таких як дослідження та спостереження за групами, міжкультурний аналіз бар'єрів [12].

Міжкультурна комунікація набуває все більшого значення у глобалізованому світі, оскільки представники різних культур взаємодіють все інтенсивніше і в різних аспектах [7]. Для підвищення ефективності такого

спілкування та уникнення проблем необхідно змінювати освітню структуру, приділяючи особливу увагу міжкультурній компетенції, тобто здатності розуміти емоції, точку зору та поведінку співрозмовників. Таким чином, іншомовна освіта наголошує на важливості розвитку міжкультурної компетенції [8].

Одним із аспектів формування міжкультурної компетенції майбутніх вчителів є використання ігрової діяльності при навчанні англійської мови в закладах вищої освіти. При цьому, формування міжкультурної компетенції студентів вивчається як психолого-педагогічна проблема, автори дослідження визначають сукупність педагогічних умов її ефективного формування [11].

Українські науковці дослідили напрями розвитку міжкультурної комунікативної компетентності і виділяють декілька з них.

Мультикультурний: 1. прийняття нового знання про інші культури для того, щоб краще розуміти своє власний; 2. повага до всіх культур; 3. побачивши в чужому культура перш за все що зближує нас і об'єднує нас; 4. можливість перегляду подій а фізичні особи – ні виключно через один власну перспективу, але з точки зору іншої культури.

Толерантний: 1. здатність до взаємодії з чужими людьми культури на основі їх цінності, норми і сприйняття; 2. здатність до проектування своєю поведінку в процес спілкування на а особа іншого культура; 3. здатність до співчуття, відповідаючи на емоції і досвід людей іншої культури; 4. здатність відчувати і розуміти людей настрої.

Поведінковий: 1. відповідна поведінка у відповідних професійні сфери; 2. знаходження конструктивного компроміси; 3. вміння встановлювати і підтримувати контакт.

Лінгвосціокультурний: 1. здатність до обміну думки, засновані на норми і традиції ст відповідні культури; 2. здатність до актив слухати, конспектувати,

підтвердити увагу до співрозмовник; 3. вміння запитувати запитання, які заохочують уточнення того, що має було сказано на основі норми і традиції ст відповідні культури.

Визначається також ряд характеристик, які є показниками сформованості міжкультурної комунікативної компетенції студентів:

- глобальне мислення (усвідомлення власної відповідальності, орієнтація на гуманістичну систему цінностей, саморозвиток і самовдосконалення);

- толерантність (прагнення до усного та письмового спілкування рідною та іноземною мовами з представниками різних країн і культур на основі взаєморозуміння, подолання стереотипів і упередженого ставлення до представників інших країн і культур);

- знання іноземних мов та усвідомлення різноманіття культур (здатність адаптувати навчальні матеріали з іноземної мови відповідно до критеріїв глобального змісту освіти, вміння організувати навчання іноземної мови відповідно до принципів глобальної освіти через іноземну мову) [13].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Проблема формування та застосування міжкультурної компетенції майбутніх вчителів, зокрема у процесі навчання англійської мови, має достатньо тривалу історію дослідження (50-ті роки ХХ століття) та його визначних дослідників, проте, залишається недостатньо систематизованим аспектом педагогічних знань, будучи при цьому як метою, так і інструментом освітнього процесу. Таким чином, подальші та різноаспектні дослідження цього питання є перспективними для вітчизняних педагогів та для поширення такого підходу до навчання англійської мови у ХХІ столітті з урахуванням усіх необхідних для нього навичок [1; 2].

Автором було виконано достатньо ґрунтовний аналіз сучасних зарубіжних та вітчизняних досліджень із зазначеної проблеми та узагальнено власні результати педагогічної діяльності в циклі професійної підготовки майбутніх вчителів англійської мови.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Цілями статті є аналіз можливостей та результативності занять в англійської мови для студентів педагогічних закладів вищої освіти, спрямованих на формування та застосування міжкультурної компетенції та визначення ефективності такої навчальної діяльності для підвищення мотивації та результативності навчального процесу з англійської мови.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням здобутих наукових результатів (Результати дослідження). Дослідники проблеми формування та застосування міжкультурної компетенції у процесі навчання іноземних мов приходять до висновку, що мова є не лише метою, але і інструментом, за допомогою якого майбутні професіонали будуть вирішувати свої комунікативні проблеми [13].

В процесі викладання практичного курсу англійської мови для студентів магістерського рівня спеціальності 014 Середня освіта (Мова і література (англійська)), нами були застосовані різноманітні методи активізації мотивації студентів та підвищення ефективності навчального процесу за рахунок вправ на формування та використання міжкультурної компетенції студентів.

Включення до навчального процесу матеріалів для формування та застосування міжкультурної компетенції майбутніх вчителів англійської мови підтвердило свою результативність. Приклади таких завдань наводяться нижче. Студентам було запропоновано тексти для читання та аудіювання, після чого були задіяні інші види мовленнєвої діяльності та обговорені усі можливі аспекти

формування та застосування міжкультурної компетенції майбутніх вчителів англійської мови.

ТЕХТ 1.

A world guide to Good Manners (How not to behave badly abroad)

Traveling to all corners of the world gets easier and easier. We live in a global village, but this doesn't mean that we all behave in the same way.

- *Greetings* How should you behave when you meet someone for the first time? An American or Canadian shakes your hand firmly while looking you straight in the eyes. In many parts of Asia, there is no physical contact at all. In Japan, you should bow, and the more respect you want to show, the deeper you should bow. In Thailand, the greeting is made by pressing both hands together at the chest, as if you are praying, and bowing your head slightly. In both countries, eye contact is avoided as a sign of respect.

- *Clothes* Many countries have rules about what you should and shouldn't wear. In Asian and Muslim countries, you shouldn't reveal the body, especially women, who should wear long-sleeved blouses and skirts below the knee. In Japan, you should take off your shoes when entering a house or a restaurant. Remember to place them neatly together facing the door you came in. This is also true in China, Korea, Thailand, and Iran. [<https://vseosvita.ua/lesson/a-world-guide-to-good-manners-411014.html>].

ТЕХТ 2.

What are some interesting peculiarities of British culture?

British humour

We had to start with this one. Britain is famous for its unique take on humour. It can be described as very dry, heavy on sarcasm and irony, exaggeration, and self-depreciation. Foreigners are often baffled when we use humour to highlight our own flaws or even more so, when we start teasing them. If you want your international friends to feel at ease, assure them that when a Briton suddenly drops their usual

politeness and starts making fun of them, it is a sign of genuine fondness! Unless, of course, they don't like tea. Nobody could possibly be friends with someone who dislikes tea!

British Food

Everybody knows Fish & Chips, but there is so much more to the British cuisine! Some of our specialties are pies, puddings, buns, and numerous cakes. Then there are scones, muffins, marmalade, marmite, fudge, sticky toffee, baked beans, cheddar, stilton, bacon, cheese sandwiches... We've already mentioned tea rituals, but there are other quirky British food traditions. The typical British breakfast is very popular among visitors to the UK, but Sunday roast is not as well known to foreigners. This tradition began in Medieval times: serfs, who worked every day except Sundays, gathered after church service in fields to practice their battle techniques. Meat put in the oven before church was ready to eat upon return, and so the tradition caught – practical, delicious, and festive! [<https://www.kingstutors.co.uk/interesting-peculiarities-british-culture/>]

TEXT 3.

Things to Know About U.S. Culture

We'll share some of the most common things to keep in mind about Americans and U.S. culture. Think BIG Whereas other countries emphasize being practical, compact and concise, Americans often prefer large and luxurious. Americans like their space. To them, large can be practical. Thinking big also applies to American food: most restaurants serve very large portions. It's not uncommon for someone to order a sizable meal and then take the remainder home as leftovers.

“To-go” concept – Eating on the run

Most Americans are always on the go. It seems they are often running from one appointment to the next, going to and from work, picking up kids, running errands, and going to business meetings and social outings. Because Americans are regularly on the

move, there is often not enough time to have a formal, sit-down meal. A common expression you'll hear is, "24 hours in a day is not enough!"

You may be surprised to see Americans walking around with coffee mugs, beverages, or food packaged in to-go containers. According to DoSomething.org, 20% of all American meals are eaten in the car. For many Americans, there isn't enough time to sit down in a café and enjoy a cup of coffee, or relax for a few minutes and eat a snack, so you'll often hear them order their food and drinks "to go."

Diversity

The U.S. is often called a melting pot because its people come from many different backgrounds and cultures, and there are such a wide variety of beliefs, values, and traditions. There is no such thing as the typical American. [<https://www.interexchange.org/blog/international-participants/10-things-to-know-about-u-s-culture/>]

Після виконання студентами подібних вправ, нами було проведено опитування студентів з досліджуваної проблеми та проаналізовано його результати.

Анкета

За темою дослідження автором було використано анкету для викладачів англійської мови та здобувачів вищої освіти, яка включала питання щодо їхньої обізнаності та наявності вміння співпрацювати з представниками інших культур, зокрема, британцями та американцями.

1. What are intercultural competences?

Більшість учасників опитування заявили, що міжкультурні навички – це не окремі вміння, а набір здібностей для успішного міжособистісного спілкуванням, як в інтернет мережі, так і особисто. Вони корисні у повсякденному житті, будь то в особистій, академічній або професійній сфера.

Їх можна використати для подолання культурних кордонів, розуміння та прийняття представників інших культур.

2. How does one acquire intercultural competences?

Міжкультурні навички можна набути різними способами, наприклад вивченням різних культур та мов, під час навчання чи роботи за кордоном, вони розвиваються в багатомовному чи міжкультурному середовищі.

Студенти повинні мати толерантний підхід і усвідомлення інших культур і своєї власної культури, вміння запитувати себе, вміння аналізувати різні комунікативні ситуації.

3. How are these related to language skills?

Міжкультурна навичка та її формування можливі лише за умови гарної мовної підготовки. Оскільки основною мовою міжнародного спілкування є англійська, здобувачі освіти висловили позитивне ставлення до вибору мови та переконання, що вони будуть успішними у набутті такої навички засобами саме англійської мови та зможуть формувати таку компетенцію у своїх майбутніх учнів.

4. To what extent are these skills an asset when looking for a job?

Міжкультурні навички є ключовими у сучасному глобальному робочому середовищі, де співробітники частіше спілкуються з людьми з різних культур і країн, які були сформовані різними цінностями, віруваннями та досвідом.

5. How are they beneficial in the workplace?

Цей набір навичок також може бути корисним у міжкультурному середовищі, оскільки він дає можливість співробітникам краще розуміти своє робоче місце та колег і дозволяє адаптуватися до нових робочих умов. Це також допомагає запобігти культурному шоку, підвищуючи їхню культурну обізнаність, знання та практичні навички [5].

Проаналізовані відповіді засвідчили розуміння як важливості міжкультурної компетенції для вчителів англійської мови, так і достатньо повного її розуміння.

Іншим етапом нашого дослідження було опитування щодо методичних аспектів досліджуваної проблеми. Здобувачам освіти було запропоновано висловити власне ставлення до запропонованих тверджень, обравши відповіді від максимально позитивного через нейтральне до максимально негативного.

- Difficulties in creating the English lessons plans aimed at forming the intercultural competence;
- Teachers' unfamiliarity with designing English lessons plans aimed at forming the intercultural competence;
- Students' unfamiliarity with forming the intercultural competence while learning English;
- Limiting the intercultural competence while learning English to a specific level of language proficiency;
- You agree that the intercultural competence while learning English at the practical course of English is interesting and worth applying [Джерело: власна розробка автора].

73% здобувачів освіти (в основному, з високим рівнем навчальних досягнень), обрали дуже позитивні або цілком позитивні відповіді в якості характеристики свого ставлення до використання завдань на формування міжкультурної компетенції на заняттях з практичного курсу англійської мови. 17% були досить нейтральними та не заперечували можливість виконання таких завдань. 10% не виявили достатнього рівня знань, вмінь та навичок для виконання такої діяльності, проте висловили зацікавленість у опануванні такої компетентності, розуміючи сучасні реалії міжнародного спілкування.

Таким чином, вправи на формування та застосування міжкультурної компетенції майбутніх вчителів англійської мови створюють позитивну динаміку та підвищують результативність опанування англійської мови і мають стати обов'язковим елементом навчального процесу в освітньому закладі на регулярній основі.

Висновки. Проаналізувавши низку теоретичних джерел щодо різних аспектів формування та застосування міжкультурної компетенції майбутніх вчителів англійської мови, можемо дійти висновку, що проблема є достатньо глибоко і широко дослідженою. Проте, власний педагогічний досвід автора засвідчує відсутність належної системності її застосування в освітньому процесі, що є необгрунтованим, зважаючи на важливість цього аспекту підготовки вчителів англійської мови та їхньої майбутньої педагогічної діяльності щодо формування такої компетенції учнів. Сучасна освіта має на меті забезпечення мовної підготовки здобувачів освіти, здатних до якісної комунікації з представниками інших культур, що сприяє всебічному розвитку особистості здобувача освіти. Проаналізовані методи формування міжкультурної компетенції майбутніх вчителів англійської мови можуть бути цікавими і корисними для циклу професійної підготовки майбутніх вчителів. Слід зауважити, що процес формування міжкультурної компетенції майбутніх вчителів розглядає англійську мову і як мету, і як інструмент навчання.

Отже, можемо назвати такі основні результати проведеного дослідження:

- формування міжкультурної компетенції є корисним та цікавим доповненням до змісту навчання майбутніх вчителів англійської мови, що підвищує мотивацію та результативність підготовки майбутніх фахівців для роботи в умовах глобалізованого світу;

- формування міжкультурної компетенції майбутніх вчителів англійської мови передбачає системність та різноманітність матеріалів та видів

роботи у структурі занять з практичного курсу англійської мови для досягнення результативності навчання в цьому аспекті.

Список використаних джерел

1. Hamaniuk V., Karpiuk V., Shumilina I., Ustinova V. The concept of “intercultural competence” in educational and scientific discourses. *Educational Dimension* [Online]. 2024. 11, p.p.1–27. <https://doi.org/10.55056/ed.715>.
2. Herlinawati H., Marwa M., Noriah I., Junaidi L., Situmorang D. The integration of 21st century skills in the curriculum of education. *Heliyon*. 2024. Volume 10. Issue 15. <https://doi.org/10.1016/j.heliyon.2024.e35148>.
3. Huang J.M. Research on the Integrated Teaching Model of Open Education and Vocational Education. *Open Access Library Journal*. 2021. 8: e8111. <https://doi.org/10.4236/oalib.1108111>
4. Intercultural competence for all. Preparation for living in a heterogeneous world. Council of Europe. 2012. 123 p.
5. Intercultural skills. A collection of testimonies from Epicur students, alumni, staff and enthusiasts on intercultural cimpetences. University of Strasbourg. 2022. 18 p.
6. Lutai N., Besarab T., Reynolds K. (2021). TEACHING INTERCULTURAL COMPETENCE. *Naukovì zapiski Naciònal'noho unìversitetu «Ostroz'ka akademiâ» Seriâ «Filologiâ»*. 1. 202–205. 10.25264/2519-2558-2021-11(79)-202-205.
7. Matei F. L. Intercultural competence: its importance and the need for international mobility. *JOURNAL OF EDUCATION, SOCIETY & MULTICULTURALISM*. 2020. Vol. 1 NO. 2. pp.17–28.
8. Rohach L., Shovak O., Shtefaniuk N., Petiy N. Аспекти впровадження міжкультурної компетенції у викладання англійської мови як іноземної. *Сучасні*

дослідження з іноземної філології. 2023. Р. 362–375. DOI: 10.32782/2617-3921.2023.24.362-375.

9. Schauer G. A. *Schauer Intercultural Competence and Pragmatics*. Palgrave Macmillan. 2024. 168 p. <https://doi.org/10.1007/978-3-031-44472-2>

10. Varhegui V., Nann S. Identifying intercultural competences. Intercultool project. European Commission. 39 p.

11. Беркутова Т., Логвінов Є., Макаров В., Умяров К. Технологія формування міжкультурної компетенції студентів на основі ігрової діяльності під час навчання іноземної мови в закладах вищої освіти. *Молодий вчений*. 2022. 6 (106). С. 23–28. <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2022-6-106-6>

12. Гриня Н., Івасюта О. Міжкультурна комунікативна компетенція у викладанні англійської мови студентам, які вивчають право та журналістику. *Молодий вчений*. 2021. 10.1 (98.1). С. 33–37. <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2021-98.1-8>

13. Комар О., Джурило А. Формування міжкультурної комунікативної компетентності майбутніх учителів іноземних мов у контексті глобалізації освіти. *Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету*. 2024. (2), 46–55. <https://doi.org/10.31499/2307-4906.2.2024.306322>

14. Піка Д. С. Формування міжкультурної компетентності майбутніх вчителів іноземної мови: кваліфікаційна робота магістра спеціальності 011 «Освітні, педагогічні науки». Запоріжжя: ЗНУ, 2021. 106 с.

15. Полінок О., Калашник О., Didenko N., Goriunova M., Shevchenko L. Формування міжкультурної комунікативної компетенції у здобувачів вищої освіти у процесі вивчення української та англійської мов за професійним спрямуванням. *Scientific Herald of Uzhhorod University*. 2024. 56. с. 2575-2585. DOI: 10.54919/physics/56.2024.257sn4

16. Удовіченко Г. М., Ткаченко К. В. Методика формування міжкультурної компетенції старшокласників у процесі навчання іноземної мови. *Інтелект. Особистість. Цивілізація.* 2021. 2(23).
<https://doi.org/10.33274/2079-4835-2021-23-2-45-53>